

DE KORSTMOSSEN IN DE AMSTERDAMSE WATERLEIDINGDUINEN

door H. Sipman en M. Brand

Het excursiegebied van dit nejaar hield ook voor de lichenologisch geïnteresseerden enige beloften in. Want enerzijds zijn dicht langs de kust nog aardige epifytenvondsten te verwachten. En anderzijds liggen langs de kust kalkrijke duinen met bijzondere terrestrische lichenen.

Omdat het AWD-terrein voornamelijk uit open duingebied bestaat, werd er niet veel aandacht aan de epifyten besteed. De meeste werden gevonden in de oude loofbossen in het binnenduingebied, buiten het AWD-terrein, die we overigens slechts op twee plaatsen bekeken: Eindhoven bij Heemstede en Keukenduin bij het vermaarde Keukenhof. Dit leverde o.a. op: *Dimerella diluta*, *Opegrapha atra*, *Pertusaria pertusa* en *Porina carpineae*, een aanwijzing dat er meer zit. De duinbosjes op het AWD-terrein zelf werden slechts ten dele goed bekeken. Desondanks werd de tweede vondst in Nederland in deze eeuw gedaan van *Calicium salicinum*, en werden apotheciën van *Hypogymnia physodes* waargenomen. Maar ook hier lijken de bijzondere soorten aan het verdwijnen te zijn.

Epilithen zijn in ons rots-arme land meestal niet erg belangrijk als het erom gaat natuurterreinen te inventariseren. Maar enkele betonnen paaltjes, bunkers of muurtjes slagen er altijd wel in de lichenenlijst wat op te rekken, zo ook in de AW-duinen. Vandaar diverse *Caloplaca*'s, *Physcia*'s, *Lecanora*'s, *Candelariella*'s e.d.

Op de grond is het meeste lichenologische werk verricht. De verwachte kalkrijke plekken bleken maar schaars aanwezig. Daarnaast was er wel een heel scala aan overgangen aanwezig naar kalkarme, min of meer zure en strooiselrijke plekken. Op de kalkrijkste plekken domineerde *Cladonia rangiformis* met *C. foliacea*. Hier zaten ook *Cladonia pyxidata*, *Diploschistes bryophilus*, *Collema*, *Leptogium*, *Bacidia*. Een *Leptogium* werd gede-termineerd als *L. minutissimum*, een nieuwe soort voor

Nederland.

Op de zuurste plaatsen stonden soorten als *Cladonia impexa*, *C. tenuis*, *C. verticillata*, *C. subulata*. Maar de typische acidifytische vegetaties uit het binnenland zijn er toch niet zo ontwikkeld, getuige het spaarzame optreden van *Cladonia coccifera* en het niet gevonden zijn van *C. bacillaris*. Opvallend is dat bij de *Cladonia chlorophaea*-groep het ras met 'novochlorophaeic acid' zo veel aangetroffen werd. Dit is op de Waddeneilanden zeer algemeen, maar wordt naar het zuiden toe geleidelijk vervangen door *C. cryptochlorophaea*. De AW-duinen lijken hierop een uitzondering te zijn.

Omdat het een kustgebied betrof, werd er in de AW-duinen naar terrestrische standplaatsen van normaal epifytische lichenen. Deze zijn op de Waddeneilanden vaak rijk aanwezig, en ook van andere plaatsen in de duinen bekend. In de AW-duinen bleef het echter bij één vondst, van *Parmelia sulcata*: een klein rosetje op een humeuze bult in een grote open vlakte met veel strooisel en weinig begroeiing.

De lichenen-inventarisatie in de AWD kan hiermee nog lang niet als volledig beschouwd worden, en zeker niet die per vierkante kilometer.

De soortenlijst werd weer samengesteld uit gegevens van Maarten Brand en Harrie Sipman, ditmaal met de gewaardeerde medewerking van Erik van Dijk. Wanneer komen de eerste opgaven eens binnen van de talrijke mensen die nu al enkele jaren het lichenenpad ingegaan zijn? Zo moeilijk zijn die korstmossen nou ook weer niet. Bovendien willen we twijfelgevallen graag controleren.

De vindplaatsen

- vak A 10 (MB): in Tortulo-Phleetum in duinvallei.
vak B+C 10 (MB, HS): Terrestrisch, in Tortulo-Phleetum, op meidoorns en op dode takken.
vak D 8 (EvD): Epifyten op vlieren, meidoorns (Marelvlek en Marelberg).
vak D 9 (HS): Terrestrisch.
vak E 8 (EvD, HS): Terrestrisch, epifytisch en epilithisch, op berken en vlieren (o.a. Appelenpan).
vak E 9 (HS): Terrestrisch.
vak E 10 (HS): Terrestrisch.
vak E 11 (MB): Terrestrisch in Corynephorretum en heide (juni 1975).
vak F 7 (EvD): Op eiken (Vossendel).
vak G 6 (MB): Op iepen en eiken in duinbos, terrestrisch in Tortulo-Phleetum.
vak G 7 (EvD): Op abelen (Beukendel).
vak H 4 (MB): Terrestrisch op verlaten akker, epifyten van een eik in de tuin van een boerderij.
vak H 5 (MB): Op vrijstaande oude eiken, aangeplante populieren, en populieren en eiken langs naaldbosaanplant; terrestrisch op open plekken (Tortulo-Phleetum).
vak I 5 (MB): Op eiken in hakhout, op muurtje en beton.
15 (MB): Eindhovenout bij Heemstede. Op essestronken in nat bos, op oude eik aan bosrand.
16 (HS): Keukenduin bij Keukenhof. Epifyten, o.a. op vrijstaande notenboom, essen in vochtig bos.

De thuis gecontroleerde waarnemingen zijn onderstreept.

LICHENES

vak:

Arthonia spadicea Leight.	H5, J5.
Arthopyrenia punctiformis (Pers.) Massal.	<u>G6.</u>
Bacidia muscorum (Ach.) Mudd	<u>A10.</u>
Buellia canescens (Dicks.) DeNot.	16.
B. punctata (Hoffm.) Massal.	D8, <u>E8</u> , G6, H5, 16.
Calicium salicinum Pers.	<u>H4.</u>
Caloplaca aurantiaca (Leightf.) Th.Fr.	J5.
C. citrina (Hoffm.) Th.Fr.	J5.
C. holocarpa (Hoffm.) Wade	E10, J5.
Candelaria concolor (Dicks.) Stein.	D8.
Candelariella aurella (Hoffm.) Zahlbr.	E8, E10, J5.
C. reflexa (Nyl.) Lett.	E8.
C. vitellinula (Hoffm.) Müll.Arg.	E8, J5.
Catillaria griffithii (Sm.) Malme	D8.
Chaenotheca aeruginosa (Turn. ex Sm.) A.L. Sm.	<u>15.</u>
C. ferruginea (Turn. ex Sm.) Mig.	G6, 16.
Cladonia arbuscula (Wallr.) Rabenh.	<u>B+C10</u> , E9, <u>G6.</u>
C. chlorophaea s.str.	<u>E8</u> , E11, H4.
C. coccifera (L.) Willd. var. pleurota (Flk.) Schaer.	E10.
C. coniocraea (Flk.) Spreng.	E11, H5, 16.
C. conistea (Del.) Asah.	<u>B+C10</u> , E9, <u>E10.</u>
C. cornuta (L.) Hoffm.	<u>E9.</u>
C. destriata (Nyl.) Sandst.	E11.
C. fimbriata (L.) Fr.	<u>D9.</u>
C. floerkeana (Fr.) Sommerf.	<u>E9</u> , E11.
C. foliacea (Huds.) Willd.	<u>B+C10</u> , D9, <u>E9</u> , E10, E11, G6, H5.
C. furcata (Huds.) Schrad.	<u>B+C10</u> , D9, <u>E8</u> , <u>E9</u> , <u>E10</u> , E11, G6, H4, H5.

	var. <i>scabriuscula</i> (Del. ex Duby) Leight.	<u>B+C10</u> , <u>D9</u> , <u>E10</u> .
C.	<i>glauca</i> Flk.	<u>B+C10</u> , <u>D9</u> , <u>E10</u> , E11.
C.	<i>gracilis</i> (L.) Willd.	E10.
C.	<i>impæxa</i> Harm.	B+C10, <u>D9</u> , E10, E11, H4, H5.
C.	<i>macilenta</i> Hoffm.	<u>B+C10</u> , <u>D9</u> , <u>E9</u> , <u>E10</u> , E11.
C.	<i>merochlorophaea</i> Asah.	E11.
	var. <i>merochlorophaea</i>	<u>B+C10</u> , <u>D9</u> , <u>E9</u> , <u>E10</u> .
	var. <i>novochlorophaea</i> Sipm.	<u>B+C10</u> , <u>D9</u> , <u>E8</u> , <u>E9</u> , E10, E11, <u>J5</u> .
C.	<i>pityrea</i> (Flk.) Fr.	A10, <u>B+C10</u> , E9.
C.	<i>pyxidata</i> (L.) Hoffm.	<u>B+C10</u> , <u>D9</u> , <u>E8</u> , E9, <u>E10</u> , G6.
C.	<i>rangiformis</i> Hoffm.	<u>B+C10</u> , <u>E9</u> , <u>E10</u> , E11.
C.	<i>subulata</i> (L.) Web.	<u>D9</u> , E9, <u>E10</u> .
C.	<i>tenuis</i> (Flk.) Harm.	<u>D9</u> , E9, <u>E10</u> .
C.	<i>uncialis</i> (L.) Web.	
	var. <i>biuncialis</i> (Hoffm.) Ch.	D9.
C.	<i>verticillata</i> (Hoffm.) Schaer.	<u>E10</u> , E11.
C.	sp.	E8, G7.
	<i>Collema tenax</i> (Sw.) Ach.	<u>B+C10</u> .
	<i>Cornicularia aculeata</i> (Schreb.) Ach.	<u>B+C10</u> , <u>D9</u> , E9, E10, E11, G6.
	<i>Dimerella diluta</i> (Pers.) Trevis.	15, <u>16</u> .
	<i>Diploschistes bryophilus</i> (Ehrh.) Zahlbr.	A10, <u>B+C10</u> .
	<i>Evernia prunastri</i> (L.) Ach.	<u>B+C10</u> , D8, E8, G7, H5, 16.
	<i>Hypogymnia physodes</i> (L.) Nyl.	B+C10, D8, E8, F7, G7(c.ap.), H5, <u>J5</u> , 16.
H.	<i>tubulosa</i> (Schaer.) Hav.	D8, G7, H5.
	<i>Lecania erysibe</i> (Ach.) Mudd.	J5.
	<i>Lecanora chlorotera</i> Nyl.	G7, 16.

Lecanora conizaeoides Nyl.ex Cromb.	B+C10, D8, E8, E9, E10, F7, G7, H4, H5, J5, 15, 16. <u>E8, E10, J5.</u>
L. dispersa s.l.	<u>E8, E10, J5.</u>
L. expallens Ach.	<u>B+C10, D8, E8, G7, H4, H5, J5, 15, 16.</u>
L. hageni Ach.	J5.
Lecidea granulosa (Hoffm.) Ach.	<u>B+C10, E11, G6, H5.</u>
L. oligotropha Laund.	<u>E9.</u>
L. uliginosa (Schrad.) Ach.	<u>B+C10, D9, E8, E9, E10, E11, G6, H5, J5, 15.</u>
Lecidella elaeochroma (Ach.) Haszl.	G6.
L. scabra (Th.Tayl) Hertel & Leuckert	J5.
L. stigmatella (Ach.) Hertel & Leuckert	J5.
Lepraria incana (L.) Ach.	<u>B+C10, D8, E8, F7, G6, G7, H5, J5, 15, 16.</u>
Leptogium lichenoides (L.) Zahlbr.	<u>B+C10.</u>
L. minutissimum (Fik.) Fr.	<u>B+C10.</u>
Opegrapha atra Pers.	16.
Parmelia exasperatula Nyl.	D8, E8.
P. subaurifera Nyl.	D8, E8, H5.
P. subrudecta Nyl.	D8, G7, 16.
P. sulcata Th.Tayl.	<u>B+C10, D8, D9 (terr.), E8, F7, G7, H5, 15, 16. E9.</u>
Peltigera canina (L.) Willd.	E9.
P. polydactyla (Neck.) Hoffm.	<u>B+C10, H5.</u>
P. rufescens (Weis.) Humb.	<u>A10, B+C10, E10.</u>
P. spuria (Ach.) DC.	<u>B+C10, E9.</u>
Pertusaria amara (Ach.) Nyl.	G7.
P. pertusa (L.) Tuck.	16.
Phlyctis argena (Sprøng.) Flot.	G6, G7, J5, 16.
Physcia adscendens (Th.Fr.) Oliv.am.Bitt.	D8, E8, J5, 16.
P. caesia (Hoffm.) Hampe	J5.

<i>Physcia orbicularis</i> (Neck.) Poetsch	J5.
<i>P. tenella</i> (Scop.) DC.em.Bitt.	08, E8.
<i>Physconia pulverulenta</i> (Schreb.) Poelt	E8.
<i>Platismatia glauca</i> (L.) Culb. et Culb.	G7, H5.
<i>Porina chlorotica</i> var. <i>carpinea</i> (Pers.) Keisl.	<u>G6</u> , 15.
<i>Ramalina farinacea</i> (L.) Ach.	<u>G6</u> , 16.
<i>Rinodina subexigua</i> (Nyl.) Oliv.	J5.
<i>Trapelia coarctata</i> (Turn.ex Sm.& Sow.) Choisy	<u>E9</u> .
<i>Verrucaria nigrescens</i> Pers.	<u>E9</u> , J5.
<i>Xanthoria parietina</i> (L.) Th.Fr.	08, E8, G7, H5, J5, 16.
X. <i>polycarpa</i> (Hoffm.) Oliv.	08, E8.